

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 vtrum magis sit fugienda tristitia, quàm delectatio appetenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

traria. dicit enim Apost. 2. ad Cor. 7. Quae secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur: sed respicere ad Deum pertinet ad superiorum rationem, cuius est contemplationi vacare, secundum Aug. in 12. de Trinit. ergo delectationi contemplationis opponitur tristitia.

¶ 2 Præ. Contrariorum contrarii sunt effectus. si ergo unum contrariorum contemplatum est causa delectationis, aliud erit causa tristitiae: & sic, delectationi contemplationis erit tristitia contraria.

¶ 3 Præ. Sicut obiectum delectationis est bonum, ita obiectum tristitiae est malum: sed contemplatio potest habere mali rationem: dicit enim Philosoph. in 12. Metaph. quod quadam inconueniens est meditari. ergo contemplationis delectationi potest esse contraria tristitia.

¶ 4 Præ. Operatio quaelibet, secundum quod non est impedita, est causa delectationis, ut dicitur in 7. & 10. Eth. sed operatio contemplationis potest multipliciter impediri uel ut totaliter non sit, uel ut cum difficultate sit. ergo in contemplatione potest esse tristitia delectationi contraria.

¶ 5 Præ. Carnis afflictio est causa tristitiae: sed sicut dicitur Eccl. ultimo, Frequens meditatio, carnis est afflictio. ergo contemplatio habet tristitiam delectationi contrariam.

SED CONTRA est, quod dicitur Sapient. 8. Non habet amaritudinem conuersatio illius, scilicet sapientis, nec tadium conuictus eius, sed lætitiā & gaudium. conuersatio autem & conuictus sapientiae est per contemplationem. ergo nulla tristitia est, quae sit contraria delectationi contemplationis.

RESPON. Dicendum, quod delectatio contemplationis potest intelligi dupliciter. Vno modo ita, quod contemplatio sit delectationis causa, & non obiectum, & tunc delectatio non est de ipsa contemplatione, sed de re contemplata. Contingit autem contemplari aliquid nocuum & contristans, sicut & aliquid conueniens & delectans: unde si sic delectatio contemplationis accipiatur, nihil prohibet delectationi contemplationis esse tristitiā contrariā.

Alio modo potest dici delectatio contemplationis quia contemplatio est eius obiectum & causa, puta, cum aliquis delectatur de hoc ipso quod contempletur. & sic, ut dicit Grego. Nyssen. ei delectationi, quae est secundum contemplationem, non opponitur aliqua tristitia: & hoc idem Philosophus dicit in 1. Topi. & in 10. Eth. sed hoc est intelligendum per se loquendo, cuius ratio est, quia tristitia per se contrariatur delectationi, quae est de contrario obiecto: sicut delectationi, quae est de calore, contrariatur tristitia quae est de frigore. Obiecto autem contemplationis nihil est contrarium. contrariorum enim rationes, secundum quod sunt apprehense, non sunt contrarie, sed unum contrarium est ratio cognoscendi aliud. unde delectationi, quae est in contemplando, per se loquendo, non potest esse aliqua tristitia contraria, sed nec etiam habet tristitiam annexam, sicut corporales delectationes, quae sunt ut meditando quaedam contra aliquas molestias, sicut talis delectatur in potu ex hoc, quod anxietas sit: quoniam autem ita rota sitis est repulsa, etiam cessat delectatio potus. Delectatio enim contemplationis non catur ex hoc, quod excluditur aliqua molestia, sed ex hoc quod est in se ipsa delectabilis: non est enim generatio, ut dictum est, sed operatio quaedam perfecta. Per accidens autem admiscetur tristitia delectationi apprehensionis, & hoc dupliciter. Vno modo, ex parte organi, alio modo ex impedimento apprehensionis. Ex parte quidem

organi, admiscetur tristitia uel dolor apprehensionis, directe quidem in uiribus apprehensiuis sensitiue partis, quae habent organum corporale, uel ex se fibili, quod est contrarium debite complexionis organis: sicut gustus rei amaræ, & olfactus rei foetidae: uel ex continuitate sensibilibus conuenientis, quod per assiduitatem facit superexcrecentiam naturalis habitus, ut supra dictum est: & sic redditur apprehensio sensibilibus, quae prius erat delectabilis, tædiofa. sed hæc duo directe in contemplatione mentis locum non habent: quia mens non habet organum corporale: unum dictum est in auctoritate inducia quod non habet contemplatio mentis, nec amaritudinem, nec tedium. Sed quia mens humana utitur in contemplando uiribus apprehensiuis sensitiuis, in quarum actibus accidit lassitudo, id indirecte admiscetur aliqua afflictio, uel dolor contemplationi: sed neutro modo tristitia contemplationi adiuncta per accidens, contrariatur delectationi eius. Nam tristitia quae est de impedimento contemplationis, non contrariatur delectationi contemplationis, sed magis habet affinitatem & conuenientiam cum ipsa, ut ex supradictis patet. Tristitia uero, uel afflictio quae est de lassitudine corporali, non ad idem genus refertur, unum est penitus disparata: & sic manifestum est, quod delectationi, quae est de ipsa contemplatione, nulla tristitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua tristitia, nisi per accidens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa tristitia quae est secundum Deum, non est de ipsa contemplatione mentis, sed est de aliquo, quod mens contempletur. scilicet de peccato, quod mens considerat ut contrarium delectationi diuinae.

AD SECUNDUM dicendum, quod ea quae sunt contraria in rerum natura, secundum quod sunt in mente, non habent contrarietatem. Non enim rationes contrariorum sunt contrariae, sed magis unum contrarium est ratio cognoscendi aliud, propter quod est una scientia contrariorum.

AD TERTIUM dicendum, quod contemplatio secundum se, nunquam habet rationem mali, cum contemplatio nihil aliud sit quam consideratio ueri, quod est bonum intellectus, sed per accidens tamen, in quantum, si contemplatio uilioris impedit contemplationem melioris, uel ex parte rei contemplatae, ad quam in ordinate appetitus afficitur.

AD IIII. dicendum, quod tristitia quae est de impedimento contemplationis, non contrariatur delectationi contemplationis, sed est ei affinis, ut dictum est. Ad 5. dicendum, quod afflictio carnis, per accidens, & indirecte se habet ad contemplationem mentis, ut dictum est.

ARTICVLVS VI. *Utrum magis sit fugienda tristitia quam delectatio appetenda.*

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod magis sit fugienda tristitia, quam delectatio appetenda. Dicit enim Aug. in li. 83. quæst. Nemo est qui non magis dolorem fugiat, quam appetat uoluptatem. Illud autem, in quo contra omnia consentiunt, uidetur esse naturale: ergo naturale est & conueniens, quod plus tristitia fugiatur quam delectatio appetatur.

¶ 2 Præ. Actio contrarii facit ad uelocitatem & intensiorem motum. Aqua enim calida citius & fortius cogelatur, ut dicit Phil. in li. 1. Meteor. sed fuga tristitiae est ex

q. 73. ar. 1.

in arg. Sed contra.

ar. preced.

in corp. ar.

in corp. ar.

Super quaest. triginta me quinta articulo sextum.

Articulo quinto omisso, circa sextum eiusdem questionis aduerte, quod d. superius in q. 29. articulo tertio, ubi odium comparatum est amori in fortitudine, duæ tantum rationes dicitur sunt, quare per accidens odium est fortius amore, scilicet ex sensu, & mala coniugatione. hic autem cum comparatur delectationi tristitia, tres rationes afferuntur, scilicet ex sensu, ex mala coniugatione, & ex

lib. i. summa q. 6. a. 1. m. & ex

li. 12. c. 3. & 4. 10. 3.

lib. 12. c. 3. & 4. 10. 3.

li. 7. 4. h. c. 2. & li. 10. c. 4. & 5. 10. 3.

li. 4. c. 13. in sac. & c. 10.

q. 4. 1. 1.

& ex effectu, ut patet in litera: quoniam non experitur odium ita impedire amore omnem, sicut tristitia delectationem: quoniam nec amor ita confortat naturam, sicut delectatio, nec odium debilitat illam sicut tristitia.

In responsione ad secundum adverte, quod motus ab extrinseco ex parte actui est fortior in principio extratione contrarietatis, qua unumquodque & seipsum imprimere, & opposito contrarianti obstitit: & hoc interdit litera. Et ex hoc sequitur quod triste coniunctum fortius agit, utpote contrarium, & consequenter magis sentitur privatio delectabilis, quam sentiebatur ipsius coniunctio: & sic per accidens, uehementius fugitur tristitia, quam acceptabatur delectatio, ratione tamen cuius haec fugitur, ex parte autem patientis, motus ab extrinseco debet esse minor in principio, quia magis contrariatur in principio.

Cap. 3. non presul a fine, tom. 5.

*e. 9. non remota a fine, tom. 6.

*p. 4. a medio.

tingit autem aliquod bonum esse conueniens absque omni dissonantia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. unde delectatio potest esse integra & perfecta, tristitia autem est semper secundum partem: unde naturaliter maior est appetitus delectationis, quam fuga tristitia. Alia uero ratio est: quia bonum, quod est obiectum delectationis, per seipsum appetitur: malum autem quod est obiectum tristitia, est fugiendum in quantum est privatio boni. quod autem est per se, potius est illo quod est per accidens: cuius est signum apparet in motibus naturalibus. Nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suae naturae conuenientem, quam in principio, cum recedit a termino suae naturae non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quam fugiat id quod est sibi repugnans: unde & inclinatio appetitus uirtutis per se loquendo, uehementius tendit in delectationem quam fugiat tristitiam. Sed per accidens contingit, quod tristitiam aliquis magis fugit, quam delectationem appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis: quia ut Au. dicit 10. de Tri. amor magis sentitur, cum eum prodit indigentia. ex indigentia autem amati procedit tristitia, quae est ex amissione alicuius boni amati, uel ex incursum alicuius mali contrarii. delectatio autem non habet indigentiam boni amati, sed quiescit in eo iam adepti. Cum igitur amor sit causa delectationis & tristitia, in tanto magis fugitur tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo, quod contrariatur amori. Secundo ex parte causae contristantis, uel dolorem inferentis, quae repugnat bono magis amato, quam sit bonum illud, in

*Circum. fin. lib. tom. 3.

contrarietate contristantis: appetitus autem delectationis non est ex aliqua contrarietate contristatus, sed magis procedit ex conuenientia delectantis. ergo maior est fuga tristitia, quam appetitus delectationis.

¶ 3 Prae. Quanto aliquis secundum rationem fortiori passioni repugnat, tanto laudabilior est & uirtuosior: quia uirtus est circa difficile & bonum, ut dicitur in 2. Eth. * sed fortis qui resistit motui, quo fugitur dolor, est uirtuosior, quam temperatus qui resistit motui, quo appetitur delectatio. dicit enim Philosophus in 1. * Rhet. quod fortes & iusti maxime honorantur. ergo uehementior est motus, quo fugitur tristitia, quam motus quo appetitur delectatio.

SED CONTRA. Bonum est fortius quam malum, ut patet per Dio. 4. c. de diu. no. sed delectatio est appetibilis propter bonum quod est eius obiectum: fuga autem tristitia est propter malum: ergo fortior est appetitus delectationis, quam fuga tristitia.

RESPON. Dicendum, quod per se loquendo, appetitus delectationis est fortior quam fuga tristitia, cuius ratio est: quia causa delectationis est conueniens bonum, causa autem doloris, siue tristitia, est aliquid malum repugnans. Contingit autem aliquod bonum esse conueniens absque omni dissonantia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. unde delectatio potest esse integra & perfecta, tristitia autem est semper secundum partem: unde naturaliter maior est appetitus delectationis, quam fuga tristitia. Alia uero ratio est: quia bonum, quod est obiectum delectationis, per seipsum appetitur: malum autem quod est obiectum tristitia, est fugiendum in quantum est privatio boni. quod autem est per se, potius est illo quod est per accidens: cuius est signum apparet in motibus naturalibus. Nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suae naturae conuenientem, quam in principio, cum recedit a termino suae naturae non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quam fugiat id quod est sibi repugnans: unde & inclinatio appetitus uirtutis per se loquendo, uehementius tendit in delectationem quam fugiat tristitiam. Sed per accidens contingit, quod tristitiam aliquis magis fugit, quam delectationem appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis: quia ut Au. dicit 10. de Tri. amor magis sentitur, cum eum prodit indigentia. ex indigentia autem amati procedit tristitia, quae est ex amissione alicuius boni amati, uel ex incursum alicuius mali contrarii. delectatio autem non habet indigentiam boni amati, sed quiescit in eo iam adepti. Cum igitur amor sit causa delectationis & tristitia, in tanto magis fugitur tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo, quod contrariatur amori. Secundo ex parte causae contristantis, uel dolorem inferentis, quae repugnat bono magis amato, quam sit bonum illud, in

F quo delectamur. Magis enim amamus consistentiam corporis naturalem, quam delectationem cibi: & ideo timore doloris, quae puenit ex flagellis, uel aliis huiusmodi, quae contrariatur bonae consistentiae corporis, dimittimus delectationem ciborum, uel aliorum huiusmodi. Tertio, ex parte effectus, scilicet in quantum tristitia impedit non unam tantum delectationem, sed omnes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud quod Augustinus dicit, quod dolor magis fugitur, quam uoluptas appetatur, est uerum per accidens, & non per se: & hoc patet ex eo quod subdit. Quandoque quidem etiam uidemus immanissimas bestias a maximis uoluptatibus abstinere dolorum metu, qui contrariatur uirtuti, quae maxime amat.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliter est in motu, quod est ab interiori: & aliter in motu, qui est ab exteriori. Motus enim qui est ab interiori, magis tendit in id quod est conueniens, quam recedat a contrario, sicut supra dictum est de motu naturali: sed motus qui est ab extrinseco, intenditur ex ipsa contrarietate, quia unumquodque suo modo nititur ad resistendum contrario, sicut ad conferuationem sui ipsius. Unde motus uolentus intenditur in principio, & remittitur in fine. Motus autem appetitus partis est ab intrinseco, cum sit ab anima ad res: & ideo per se loquendo, magis appetitur delectatio, quam fugiatur tristitia. sed motus sensitiuus partis est ab exteriori, quasi a re: & ad animam, unde magis sentitur, quod est magis contrarium: & sicut etiam per accidens, in quantum sensus requiritur ad delectationem & tristitiam, magis fugitur tristitia, quam delectatio appetatur.

AD TERTIUM dicendum, quod fortis non laudatur ex eo, quod secundum rationem non uincitur a dolore, uel tristitia quacunque, sed ex ea quae consistit in periculis mortis: quae quidem tristitia magis fugitur, quam appetatur delectatio ciborum, uel uenerorum, circa quam est temperantia, sicut uita magis amat, quam cibum uel coitus: sed temperatus magis laudatur ex hoc, quod non proficitur delectatione tactus, quam ex hoc, quod non fugit tristitiam contrarias, ut patet in 3. * Eth.

ARTICVLVS VII.

Utrum dolor exterior sit maior quam interior.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod dolor exterior sit maior, quam dolor cordis interior. Dolor enim cordis exterior causatur ex causa repugnante bonae consistentiae corporis, in quo est uita: dolor autem interior causatur ex aliqua imaginatione mali. cum ergo uita magis ametur, quam imaginatum bonum, uidetur secundum praedicta, quod dolor exterior sit maior, quam dolor interior.

¶ 2 Prae. Res magis mouet, quae rei similitudo: sed dolor exterior puenit ex reali consuetudine alicuius contrarii: dolor autem interior ex similitudine contrarii apprehensa. ergo maior est dolor exterior, quam dolor interior.

¶ 3 Prae. Causa ex effectu cognoscitur: sed dolor exterior habet fortiores effectus. facilius enim homo mouitur propter dolores exteriores, quam propter dolorem interiore. ergo exterior dolor est maior, & magis fugitur, quam dolor interior.

SED CONTRA est, quod dicitur Ecc. 25. Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris. ergo sicut nequitia mulieris alias nequitias superat, ut ibi fit dictum, ita tristitia cordis omnem plagam exteriorum excedit.

RESPON. Dicendum, quod dolor exterior & interior in uno conueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt

art. 7.

120.

In arg. contra.

121.

122.